

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ІННІ Економіки і права
Кафедра менеджменту та державної служби

ЗАТВЕРДЖЕНО
Завідувач кафедри

/С.А. Назаренко

РОБОЧА ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

1. Загальна інформація

Назва освітнього компонента, мова викладання	ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА Курс викладається українською мовою
Статус освітнього компонента	Обов'язовий освітній компонент циклу професійної підготовки
Викладачі	Зачосова Наталія Володимирівна, д.е.н., професор, професор, кафедра менеджменту та державної служби, наукові керівники здобувачів
Код класу	-
Корпоративна пошта / E-mail:	natazachosova@vu.cdu.edu.ua
Затвердження та перегляд робочої навчальної програми	Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри менеджменту та державної служби 30.08.2023, протокол № 1.

2. Анотація до курсу

Загальні знання та навички, необхідні для теоретичної підготовки до проходження практики, аспіранти здобувають під час вивчення початкової дисципліни «Методологія досліджень проблем менеджменту та управління науковими проектами». Зміст, тривалість та період виконання педагогічної практики аспіранта визначає кафедра з урахуванням напрямку його наукового дослідження та завданнями й цілями розвитку. Загальне керівництво та контроль за проходженням педагогічної практики аспірантом покладене на завідувача кафедри, за якою закріплений аспірант. Керівництво та контроль за виконанням педагогічної практики аспіранта провадить його науковий керівник, який забезпечує чітку організацію, планування та облік результатів практики, надає методичну допомогу в плануванні та організації педагогічної практики аспіранта, контролює відвідування занять та інші види його роботи зі студентами, вживає заходів щодо ліквідації недоліків в організації педагогічної практики.

За результатами педагогічної практики аспірант повинен підготувати звіт.

Аспіранти, які з поважних причин не змогли пройти педагогічну практику в запланований термін, повинні пройти її в інший час, визначений кафедрою. Проходження педагогічної практики відбувається на другому курсі у першому семестрі навчання.

3. Мета та цілі педагогічної практики

Метою проходження педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії є формування особистості висококваліфікованого фахівця, який демонструє здатність розв'язувати комплексні проблеми у викладацькій практиці шляхом підвищення рівня набуття компетентностей щодо організації та здійснення навчання в закладах вищої освіти й отримання досвіду педагогічної діяльності.

Предметом педагогічної практики є окрема обов'язкова або вибіркова освітня компонента навчального плану з циклу професійної підготовки, яка відповідає напряму наукових досліджень аспіранта та зміст якої пов'язується з його науковими інтересами.

Завданнями педагогічної практики передбачено проведення аспірантом навчальних занять із дисциплін, що належать до спеціальності, за якою він здобуває ступінь доктора філософії, та його асистування іншим викладачам цього фаху.

4. Компетентності та очікувані результати навчання

Проходження педагогічної практики забезпечує формування таких компетентностей, передбачених освітньою програмою підготовки докторів філософії зі спеціальності 073 Менеджмент.

Під час проходження педагогічної практики аспіранти повинні оволодіти навичками структурування та подання навчального матеріалу, способами активізації й оцінювання навчальної діяльності слухачів, прийомами професійної риторики тощо.

У результаті проходження педагогічної практики аспіранти мають навчитись передавати із використанням освітніх практик і засобів комунікації здобувачам вищої освіти власний досвід щодо розв'язання комплексних проблем у сфері менеджменту та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачало глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

У результаті проходження педагогічної практики аспірант набуде таких спеціальних компетентностей:

ЗК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

У результаті проходження педагогічної практики аспірант набуде таких спеціальних компетентностей:

СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, опрацьовувати наукову літературу з управління та адміністрування та ефективно використовувати нову інформацію з різних джерел.

СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері менеджменту в закладах вищої освіти.

СК06. Здатність до саморозвитку, набуття соціальних навичок, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту.

У результаті проходження педагогічної практики аспірант отримує такі програмні результати навчання:

РН04 - розробляти та реалізовувати наукові та прикладні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику у галузі управління та адміністрування і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми в менеджменті з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, етичних, економічних, екологічних та правових аспектів.

РН05 - глибоко розуміти загальні принципи та методи управлінських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері менеджменту та у викладацькій практиці.

РН08 - розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни з менеджменту у закладах освіти.

РН09 - демонструвати навички особистого професійного розвитку, планування власного часу, формування власної освітньої та кар'єрної траєкторії.

5. Обсяг і характеристика курсу

Найменування показників	Характеристика навчального курсу	
	денна форма навчання	заочна форма навчання

Освітня програма, спеціальність	Менеджмент, 073 Менеджмент	Менеджмент, 073 Менеджмент
Рік навчання	2	2
Семестр вивчення	1	1
обов'язкова /вибіркова	обов'язкова	обов'язкова
Кількість кредитів ЄКТС	3	3
Загальний обсяг годин	90	90
Кількість годин навчальних занять	-	-
Лекційні заняття	-	-
Практичні заняття	-	-
Семінарські заняття	-	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна та індивідуальна робота	90	90
Форма підсумкового контролю	залік	залік

6. Пререквізити

Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з управлінських дисциплін, які вони здобувають на магістерських програмах або засобами неформальної освіти, а також загальних і спеціальних компетентностей, які вони здобувають під час вивчення дисциплін «Методологія досліджень проблем менеджменту та управління науковими проєктами».

7. Технічне забезпечення

Проходження педагогічної практики не потребує використання спеціального програмного забезпечення, крім загальноживаних офісних програм та онлайн-сервісів. Плануються до використання: смарт-дошка, ноутбук, смартфон, продукти і додатки Google, Zoom, Canva.

8. Політика курсу

Письмові роботи. Очікується, що здобувачі ступеня доктора філософії підготують письмовий звіт за результатами проходження педагогічної практики.

Практикант подає звіт про педагогічну практику на кафедру менеджменту та державної служби для протокольного затвердження її результатів. Звіти про проходження практики у електронній формі передаються до відділу аспірантури Університету.

Академічна добросесність. Очікується, що роботи аспірантів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших аспірантів можуть бути кваліфіковані як академічна недобросесність. Виявлення ознак академічної недобросесності у звіті аспіранта є підставою для його не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату.

Відвідування занять. Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі аспіранти виконають усі передбачені види робіт. Аспіранти мають інформувати викладача про неможливість відвідати освітній захід. У будь-якому випадку аспіранти зобов'язані дотримуватися усі строків, визначених для виконання усі видів робіт, передбачених програмою практики.

9. Схема курсу

Тема, основні питання / завдання	Розподіл годин за темами та формами занять (денна/заочна)	Форми та методи проведення	Література. Ресурси в інтернеті	Завдання для самостійної роботи, год	Форма контролю, бали
Підготовчий етап					
Підготовчий етап педагогічної практики	30/30	Робота з сайтом університету, документами кафедри, методичними рекомендаціями, консультації з науковим керівником і керівником практики	Основна: 1-12 Додаткова: 15, 16, 19-21, 23	Вивчення документації щодо організації та провадження освітньої діяльності на сайті Навчально-методичного відділу Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького за покликанням https://teach.cdu.edu.ua ; ознайомлення з організаційною, навчально-методичною та науковою роботою кафедри менеджменту та державної служби за покликанням https://economy-law.cdu.edu.ua/kafedra-menedzhmentu-ta-derzhavnoi-sluzhby/pro-nas/ ; формування індивідуальної траєкторії проходження практики шляхом вільного вибору дисципліни для розробки робочої програми навчальної дисципліни, для дисциплін відвідування та для проведення занять у відповідності до власних наукових інтересів, а також через погодження дат відвідування та проведення занять	Без оцінювання
Основний етап					
Ознайомлення з робочими програмами дисциплін кафедри. Розробка авторської програми навчальної дисципліни, тематика якої відповідає науковим інтересам аспіранта.	6/6	Консультації з керівником практики, робота з цифровими та паперовими документами	Основна: 2, 4, 10 Додаткова: 13-15, 17, 18, 23-27	Контент-аналіз робочих програм викладачів кафедри. Підбір і систематизація матеріалів для авторської програми навчальної дисципліни.	Робоча програма навчальної дисципліни (0-15 балів)
Відвідування занять викладачів кафедри за розкладом (лекційних і практичних). Складання плану-	6/6	Присутність на аудиторних заняттях	Основна: 10 Додаткова: 15, 23, 26,	Складання плану-конспекту заняття, яке відвідувалось; формування переліку позитивних і дискусійних педагогічних	Перелік дискусійних аспектів

конспекту заняття, яке відвідувалось; формування переліку позитивних і дискусійних педагогічних аспектів його проведення.			27	аспектів його проведення	(0-10 балів)
Обговорення з керівником практики педагогічних прийомів за результатами відвідування його занять. Написання відгуку про проведення викладачами кафедри лекційних і практичних занять.	2/2	Консультації з керівником, аналіз документів, робота з текстовими файлами	Основна: 10 Додаткова: 15, 23, 26, 27	Написання відгуків про відвідані заняття викладачів кафедри.	Відгук про відвідане заняття (0-5 балів)
Вивчення можливостей неформальної освіти. Проходження курсу «Зміцнення викладання та організаційного управління в університетах» за посиланням https://prometheus.org.ua/course/course-v1:NAQA+TOMU101+2020_T3	4/4	Онлайн-навчання, вебінари, робота з цифровою освітньою платформою	Основна: 10 Додаткова: 15, 26	Ознайомлення з цифровими освітніми продуктами на едукативних платформах. Опанування навиків роботи з інструментами неформальної освіти.	Сертифікат (0-10 балів)
Навчальна робота. Розробка конспекту лекційного заняття, плану проведення практичного заняття, необхідного методичного та ілюстративного забезпечення. Обговорення з викладачем, заняття якого асистуватиме аспірант, тактики проведення заняття, демонстрація йому підготовлених матеріалів. Підготовка до лекційних занять. Проведення лекційних занять за розкладом. Підготовка до практичних занять. Проведення практичних занять.	12/12	Конспектування, розробка презентацій, ментальних карт, хмар слів, інфографіки, стендові доповіді	Основна: 1-12 Додаткова: 13-27	Розробка навчально-методичного та інформаційного забезпечення для проведення лекційних і практичних занять.	Плани, конспекти занять. Презентація. (0-20 балів)
Звітний етап					
Формування та заповнення відомостей про проведення занять. Збирання відгуків від викладачів кафедри про проведені лекційні і практичні заняття.	8/8	Консультування з науковим керівником, дискусії, робота з текстовими документами	Основна: 1-12 Додаткова: 14, 15, 23, 26, 27	Систематизація та узагальнення інформації про проведені зі студентами заняття.	Відгук про проведене заняття (0-5 балів)

Підготовка і оформлення звіту аспіранта	22/22	Робота з текстовими документами, узагальнення і систематизація інформації	Основна: 1-12 Додаткова: 13-27	Технічне оформлення зібраних матеріалів, структурування звіту, оформлення його у цифровій та паперовій формах.	Звіт про проходження практики (0-25 балів)
Захист звіту про проходження практики аспіранта.	2/2	Виступ, доповідь, дискусія, смол-ток	Основна: 1-12 Додаткова: 13-27		Відгук керівника практики (0-10 балів)
Всього балів					100
Всього годин	90 / 90				
Самостійна робота	90 / 90				

10. Система оцінювання та вимоги

Навчальні досягнення аспірантів оцінюються за 100-бальною шкалою Університету, чотирибальною шкалою (5 «відмінно», 4 «добре», 3 «задовільно», 2 «незадовільно»), і шкалою оцінок ЄКТС. Оскільки дисципліна залікова, на поточний контроль відводиться 100 балів.

Зараховано:

- високий рівень (зараховано, А, 90-100 балів). Аспірант повною мірою та послідовно розкриває теоретичні питання. Демонструє реконструктивно-варіативне відтворення знань, повне усвідомлення їхнього змісту, системно-концептуальний стан комплексу знань, самостійне застосування знань здійснюється у варіативних умовах на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності, а також на основі нешаблонного вибору й творчого використання відомих програм діяльності в ситуаціях зі значною варіативністю умов, виявляє адекватність в представленні знань, ілюструє прикладами з відповідними посиланнями на авторів тих чи з інших наукових концепцій, їх основних концептуальних теоретичних положень. Досконало володіє науковою термінологією; демонструє наукову ерудицію в характеристиці наукових підходів до розв'язання актуальних проблем; здатний аналізувати та оцінювати причини й наслідки проблемних ситуацій;

- достатній рівень (зараховано, В, 82-89 балів або С, 75-81 балів). Аспірант правильно й логічно відтворює знання в галузі; розуміє основоположні теорії й факти, установлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; наводить окремі приклади на підтвердження певних думок;

- середній рівень (зараховано, D, 68-74 балів або E, 60-67 балів). Аспірант володіє науковою термінологією. Комплекс знань щодо наукових понять, фактів, способів діяльності, сутності наукових теорій є частково-впорядкованим. Спостерігається реконструктивно-варіативне відтворення знань, наближене до повного їх змісту. Знання аспірант є досить повними, але матеріал представляється недостатньо логічно та послідовно.

Не зараховано:

- низький рівень (незараховано, FX, 35-59 балів або F, 0-34 балів). Аспірант демонструє часткові знання наукових понять, фактів, способів діяльності, сутності наукових теорій. Спостерігається часткове відтворення знань, відсутність усвідомлення їхнього змісту. Аспірант допускає суттєві помилки у відповідях або відповідь є частковою. Аспірант не висвітлює сутність питання; не виявляє здатності до оцінки та аналізу конкретних пропонованих проблемних ситуацій; демонструє недостатню спроможність щодо здійснення порівняльного аналізу наукових концепцій.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях та під час виконання завдань самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань.

Виконання модульних контрольних робіт, завдань самостійної роботи та практичних завдань є обов'язковим. До їх виконання допускаються всі аспіранти. Аспірант, який не виконав поточні завдання, не підготувався до практичних занять, отримує 0 балів / не отримує жодного бала. Поточну заборгованість, пов'язану з непідготовленістю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, аспірант повинен ліквідувати шляхом виконання завдань, передбачених програмою, у визначений термін. За виконані завдання нараховуються від 0 до 2 балів.

Аспіранти, які за результатами поточного контролю набрали менше 60 балів, вважаються такими, що не отримали залік з дисципліни та мають академічну заборгованість.

11. Критерії оцінювання успішності навчання

Завданням **поточного контролю** проходження аспірантами практики є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу шляхом усного опитування, здатності публічно, письмово чи в електронному форматі представляти певний матеріал та ін.

Критеріями оцінювання у ході поточного контролю є:

а) при усних відповідях:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мовлення;
- впевненість, емоційність та аргументованість;
- використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань, інтернет-ресурсів тощо);

- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки.

б) при виконанні письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність;
- підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (слайдів, хмар слів, ментальних карт, Padlet, Miro тощо).

в) при виконанні завдань для самостійної та індивідуальної роботи:

- повнота виконання завдання;
- творчість та самостійність виконання.

12. Список рекомендованої літератури / інтернет-ресурси / нормативні документи

Основна

1. Короткова Ю.М., Новікова О.О., Мухіна Г.В. Основи педагогічної майстерності й творчості викладача закладу вищої освіти : навч. посіб. Д.: Олді+, 2023. 162 с.
2. Краус Н. М., Нікіфоров П. О., Краус К. М., Осецький В. Л. Методика викладання фахових дисциплін: навч. посіб. Київ: Аграр-Медіа, 2020. 205 с.

3. Марцева Л.А. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2022. 150 с.
4. Методичні рекомендації до розроблення та оформлення робочої програми навчальної дисципліни для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (електронне видання) / укладачі: Ю. С. Залознова, О. А. Богущька, С. С. Турлакова; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2023. 22 с.
5. Нагаєв В.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Х.: «Стильна типографія», 2019. 267 с.
6. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Федоренко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с.
7. Педагогіка вищої школи : підручник / В. П. Головенкін; КПІ ім. Ігоря Сікорського. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
8. Педагогіка вищої школи : підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С. Г. Немченко, В. В. Крижко, І. Ф. Шумілова, О. М. Старокожко, О. Б. Голік. Бердянськ : БДПУ, 2020. 517 с.
9. Прищак М. Д., Залобівська О. Б. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій. Вінниця : ВНТУ, 2019. 150 с.
10. Рекомендації щодо розробки навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. *НМВ ЧНУ ім. Б. Хмельницького*. URL: <https://teach.cdu.edu.ua/documents/doc-cnu/> (дата звернення: 10.05.2024).
11. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 120 с.
12. Шапран О. І., Новак О. М. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький (Київ.обл.) : Домбровська Я.М., 2018. 280 с.

Додаткова література та інформаційні ресурси:

13. Вартанова О.В. Методика викладання управлінських дисциплін в контексті формування у студентів компетенцій XXI століття. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. №58. С.87-96.
14. Грицуленко С.І., Потапова-Сінько Н.Ю., Гарбера К.М. Методика викладання економічних дисциплін: навч. посіб. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2012. 224 с.
15. Е-Університет. *ЧНУ ім. Б. Хмельницького*. URL: <https://ds.cdu.edu.ua> (дата звернення: 05.02.2023).
16. Мармаза О.І. Менеджмент освітньої організації. Х.: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.
17. Мельничук Л. Б., Шкабаріна М. А. Педагогіка і психологія вищої школи: навч.-метод. посіб. Львів: «Новий Світ- 2000», 2021. 266 с.
18. Найдьонов І.М. Викладання фінансово-економічних дисциплін: методика, технологія, управління: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2020. 432 с.
19. Педагогічна практика аспірантів: рекомендації до проходження : навч. посіб. для здобувачів ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Менеджмент» спеціальності 073 Менеджмент / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: М. О. Кравченко, К. О. Бояринова, А. Р. Дунська, К. О. Копішинська, О. В. Гук. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 80 с.
20. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/t332200> (дата звернення: 05.02.2023).
21. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII (редакція від 04.01.2024). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T150848> (дата звернення: 05.02.2023).
22. Россоха В. В. Парадигма «Індустрії 5.0» як чинник формування нових освітніх та професійних компетенцій. Нові компетенції для Індустрії 5.0 та управління даними для закладів вищої освіти : збірник матеріалів круглого столу / під заг. ред. Храпкіної В. В., Пічик К. В. ; Національний університет «Києво-Могилянська академія» [та ін.]. Київ : НаУКМА, 2023. С. 108-111.
23. Сайт Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. URL: <https://biblioteka.cdu.edu.ua> (дата звернення: 05.02.2023).
24. Сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 05.02.2023).
25. Холковська І. Л., Волошина О. В, Губіна С. І. Основи педагогічної майстерності: практикум. Вінниця: «Твори», 2019. 240 с.

26.Цифрові інструменти для науковців. *МОН України*. URL: <https://nauka.gov.ua/information/tsyfrovi-instrumenty-dlia-naukovtsiv/> (дата звернення: 05.02.2023).

27.Якимова Л.П. Методика викладання фахових дисциплін у ЗВО: опорний конспект лекцій у схемах і таблицях : навч. посібник. Чернівці : Технодрук, 2019. 177 с.